

Laks

Mange laksebestander i Norge er utryddet, truet eller sårbare. De viktigste årsakene er parasitten *Gyrodactylus salaris* og rømt oppdrettsfisk. I tillegg er lakselus et betydelig problem. Selv om det er lyspunkter i bestandsutviklingen, er den norske laksebestanden forholdsvis liten sammenlignet med på 1960- og 70-tallet. Omfattende arbeid gjøres for å sikre laksen.

- [Tilstand: Færre laks](#)
- [Påvirkning: Mange trusler mot laksebestandene](#)
- [Tiltak: Genbank, kalking og bekjempelse av *Gyrodactylus salaris*](#)

Færre laks

Laks er kanskje den mest forsurningsfølsomme fiskearten i Norge. Laksen er utryddet i 18 vassdrag på grunn av forsuring. Tolv laksebestander er truet av utryddelse. De senere årene har noen laksebestander kommet tilbake gjennom tiltak mot forsuring og lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*.

Laksebestanden har gått tilbake

I nesten alle land rundt Nord-Atlanteren var det svært dårlige laksefangster på 1990-tallet. Dette har blitt forklart med at laksens livsvilkår i havet var ugunstige. 1997 var det dårligste lakseåret i hele forrige århundre. Mens innsiget av laks til kysten da var ca 400 000, var innsiget til kysten rundt 1 200 000 midt på 1980-tallet. Ved århundredskiftet tok bestandene seg noe opp igjen, sannsynligvis fordi livsvilkårene i havet bedret seg. De senere årene har bestanden avtatt noe på nytt.

I noen områder har laksebestandene økt. Dette skyldes at laksen har kommet tilbake i kalkede vassdrag og i vassdrag hvor parasitten *Gyrodactylus salaris* er fjernet. Dette er en positiv utvikling, som vi regner med vil fortsette med økt styrke i årene framover. Vi forventer imidlertid ikke at laksebestandene kommer tilbake til nivået fra midten av 1980-tallet før problemene med forsuring, *Gyrodactylus salaris*, lakselus og inngrep i vassdrag er betydelig redusert.

Mange trusler mot laksebestandene

- ***Gyrodactylus salaris***: Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* har infisert flere vassdrag i Norge. I disse vassdragene er laksen enten utryddet eller sterkt truet.
- **Rømt oppdrettsfisk**: Rømt oppdrettslaks kan føre til genetiske endringer hos villaksen, smitte villaksen med ulike sykdommer, eller påvirke de økologiske forholdene.
- **Lakselus**: Lakselus er et betydelig problem for laksen, spesielt for utvandrende lakseunger (smolt). Når smolt som er på vei mot havet blir smittet, svekkes fiskens immunforsvar og helsetilstand. Lakselusa eter på laksens hud. Dette gir fisken problemer med saltbalansen. Sterke infeksjoner som følge av lakselus, fører til at fisken dør. I noen fjordområder er det påvist over 80 prosent dødelighet for den utvandrende smolten.
- **Forsuring**: Forsuring på grunn av sur nedbør er en viktig årsak til at laksebestandene er utryddet eller truet i flere norske vassdrag.
- **Vassdragsreguleringer**: En tredel av de norske laksevassdragene er påvirket av vassdragsreguleringer. Dette gjelder mange av de viktigste laksevassdragene. Reguleringer har gått hardest utover de små bestandene. Flere av disse er utryddet eller truet.
- **Andre menneskeskapte påvirkningsfaktorer**: Ulike fysiske inngrep i vassdrag, innføring og spredning av fremmede arter og overbeskatning ved fiske kan også true laksebestandene.

Genbank, kalking og bekjempelse av *Gyrodactylus salaris*

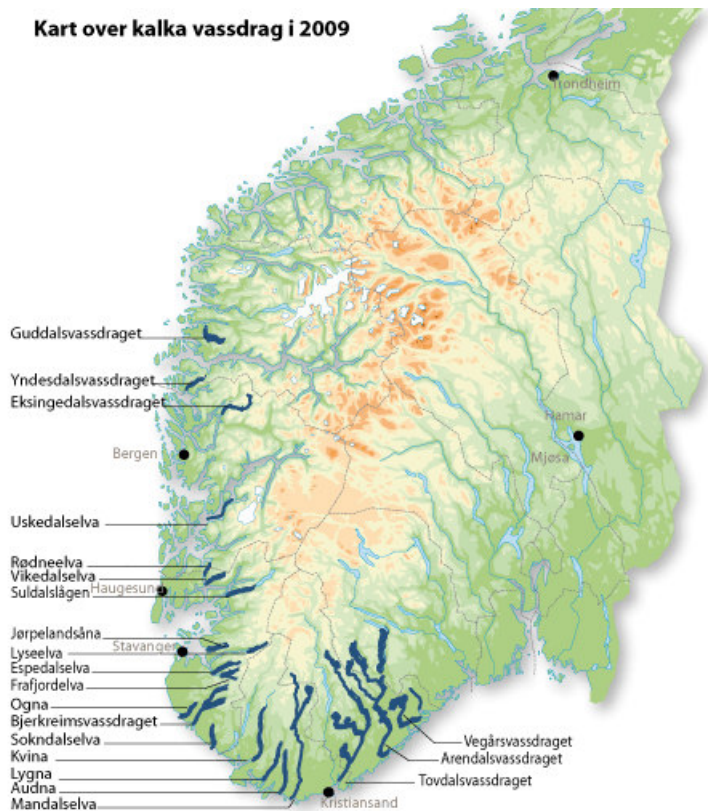
Genbank

Å sikre genmateriale fra ville laksestammer er et nødvendig tiltak for å ta vare på truede laksestammer. Genbanken for villaks samler inn og oppbevarer frossen sæd og oppdretter levende fisk i spesielle fiskeanlegg. Oppbevaring av levende fisk er et tiltak som iverksettes for de mest truede laksestammene. Når faren er redusert, settes fisken ut igjen i det vassdraget fiskestammen kom fra. Flere av de laksestammene som har blitt tatt vare på i levende genbank har blitt tilbakeført til elvene sine. Andre i ferd med å bli tilbakeført, og noen vil bli tilbakeført når *Gyrodactylus salaris* har blitt utryddet i elvene deres. Noen laksestammer tas vare på som sikringsstamme i genbanken.

Kalking - tiltak mot sure vassdrag

En kombinasjon av internasjonale avtaler om utslippsreduksjoner og nasjonale tiltak som kalking er viktige tiltak mot forsuring. Målet er å skape god nok vannkvalitet for laksen.

Kart over kalka vassdrag i 2009

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning, 2009
www.miljostatus.no

[Klikk her for større kart](#)

I ti av de vassdragene som kalkes er den opprinnelige laksebestanden utryddet. Her er målsetningen å reetablere en sjøleproduserende laksebestand. Materiale som er oppbevart i levende genbank vil bli brukt til dette. I Tovdalselva og Mandalselva blir laksen reetablert ved utsetting av en laksestamme fra en egnet bestand i samme region, kombinert med naturlig innvandring.

Kalking blir i stor grad utført ved kontinuerlig tilførsel av kalk gjennom doseringsanlegg. Noen vassdrag kalkes ved at større innsjøer blir tilført kalk med ett eller flere års mellomrom. Forventet fangst av laks i de elvene som nå kalkes er omlag 80 tonn per år. I 2006 var fangstene vel 46 tonn i de samme elvene.

Kjemisk behandling - tiltak mot *Gyrodactylus salaris*

Kjemisk behandling av infiserte vassdrag er det eneste aktuelle tiltaket for å bekjempe *Gyrodactylus salaris*. I det videre arbeidet med å bekjempe parasitten vil det bli lagt vekt på å ta i bruk nye metoder. Surt aluminium som hovedkomponent og rotenon som supplement vil bli tatt i bruk i områder hvor dette er vurdert som mest hensiktsmessig. I langt større grad vil det også bli vurdert å bygge fiskesperrer for å redusere områdene som må behandles kjemisk.

Kjemisk behandling er gjennomført i 35 vassdrag. I nesten halvparten av vassdragene er parasitten utryddet og vassdraget friskmeldt. Ti vassdrag er reinfisert etter den kjemiske behandlingen. Dette skyldes enten av mislykket behandling, eller at laksen har blitt smittet fra infiserte vassdrag i nærheten. Vassdragene overvåkes normalt i fem år før de friskmeldes.

[Del på Facebook](#)

[Tips en venn om denne siden](#) Publisert av Direktoratet for naturforvaltning
Dato 29.05.2009